

HARMADIK ORSZÁGOK HUZAMOS TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLLEL RENDELKEZŐ ÁLLAMPOLGÁRAINAK JOGÁLLÁSA KONTRA MAGYAR NEMZETBIZTONSÁG

STATUS OF THIRD-COUNTRY NATIONALS WHO ARE LONG-TERM RESIDENTS VERSUS HUNGARIAN NATIONAL SECURITY

ANGYAL ZOLTÁN*

Az Európai Unió Bírósága 2024 tavaszán egy ítéletében megállapította, hogy az uniós joggal ellentétes a nemzeti hatóságokat arra kötelező tagállami szabályozás, hogy kizárólag a nemzetbiztonsági szakhatóság által kibocsátott, indokolást nem tartalmazó, kötelező erejű állásfoglalás alapján, nemzetbiztonsági ok miatt visszavonják olyan harmadik országbeli állampolgár tartózkodási engedélyét vagy megtagadják tartózkodási engedély olyan harmadik országbeli állampolgár részére történő kiállítását, aki származékos tartózkodási joggal rendelkezhet, anélkül hogy szigorúan megvizsgálják az összes egyéni körülményt, illetve e visszavonó vagy elutasító határozat arányosságát.

Kulcsszavak: uniós polgárság, harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállása, nemzetbiztonság veszélyeztetése, nemzeti szakhatóság állásfoglalása, megfelelő ügyintézés elve

In its Spring 2024 judgement the Court of Justice of the European Union stated that EU law precludes national legislation which requires national authorities, on grounds of national security, to withdraw the residence permit of a third-country national who may enjoy a derived right of residence under that article or to refuse to issue such a permit to such a person, solely on the basis of a binding non-reasoned opinion adopted by a body entrusted with specialist functions linked to national security, without a rigorous examination of all the individual circumstances and of the proportionality of that decision to withdraw or to refuse a residence permit.

Keywords: citizenship of the Union, the status of third-country nationals who are long-term residents, threat to national security, Statement by a specialist national authority, principle of sound administration

* DR. ANGYAL ZOLTÁN
habilitált egyetemi docens
Miskolci Egyetem ÁJK
Európai és Nemzetközi Jogi Intézet
Európai és Nemzetközi Magánjogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
zoltan.angyal@uni-miskolc.hu

Bevezetés

2024. április 25-én az Európai Bíróság (a továbbiakban: Bíróság) a Szegedi Törvényszékről érkezett előzetes döntéshozatali kérelmekre indult eljárásban hozott ítéletében¹ az alábbi döntéseket hozta:

- a) Ellentétes az uniós joggal, ha valamely tagállam hatóságai a tartózkodási engedélyt anélkül vonják vissza, vagy a tartózkodási engedély kiállítását anélkül tagadják meg olyan uniós polgárok harmadik ország állampolgárságával rendelkező családtagjától, akik e tagállam állampolgárai, és akik soha nem gyakorolták a szabad mozgáshoz való jogukat, hogy e hatóságok előzetesen megvizsgálták volna, hogy
 - e harmadik országbeli állampolgár és ezen uniós polgárok között olyan függőségi viszony áll-e fenn, amely ténylegesen arra kényszerítené az említett uniós polgárokat, hogy az EU területét elhagyják annak érdekében, hogy e családot elkísérjék,
 - amennyiben egyrészt az említett harmadik országbeli állampolgár nem kaphat tartózkodási jogot az említett tagállamban alkalmazandó más rendelkezés alapján, másrészt pedig e hatóságok információkkal rendelkeznek a fent említett harmadik országbeli állampolgár és a fent említett uniós polgárok közötti családi kapcsolatok fennállásáról.
- b) Ellentétes az uniós joggal a nemzeti hatóságokat arra kötelező tagállami szabályozás, hogy kizárólag a nemzetbiztonsági szakhatóság által kibocsátott, indokolást nem tartalmazó, kötelező erejű állásfoglalás alapján, nemzetbiztonsági ok miatt visszavonják olyan harmadik országbeli állampolgár tartózkodási engedélyét vagy megtagadják tartózkodási engedély olyan harmadik országbeli állampolgár részére történő kiállítását, aki e cikk alapján származékos tartózkodási joggal rendelkezhet, anélkül hogy szigorúan megvizsgálnák az összes egyéni körülményt, illetve e visszavonó vagy elutasító határozat arányosságát.
- c) A megfelelő ügyintézés általános elvét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az azt előíró tagállami szabályozás, hogy abban az esetben, ha az olyan harmadik országbeli állampolgárral szemben elfogadott, tartózkodási jogot visszavonó vagy megtagadó határozat, aki származékos tartózkodási joggal rendelkezhet,
 - olyan információkon alapul, amelyeknek a hozzáférhetővé tétele veszélyeztetné a szóban forgó tagállam nemzetbiztonságát, e harmadik országbeli állampolgár vagy a képviselője csupán az e célból kért engedély megszerzését követően férhet hozzá ezen információkhoz,
 - az említett személyekkel még az ilyen határozatokat alátámasztó indokok lényegét sem közlik,

¹ A Bíróság 2024. április 25-i NW ítélete, C-420/22. és C-528/22. sz. egyesített ügyek, ECLI:EU:C:2024:344.

- és közigazgatási vagy bírósági eljárásokban egyébként sem használhatják fel azokat az információkat, amelyekhez hozzáférhettek.
- d) Az uniós jog nem írja elő, hogy tartózkodásra vonatkozó, minősített adatokon alapuló határozat jogszerűségének felülvizsgálatát végző bíróságnak hatáskörrel kell rendelkeznie arra, hogy felülvizsgálja ezen adatok minősítésének jogszerűségét, valamint hogy az érintett személy számára engedélyezze ezen adatok teljes körének megismerését annak megállapítása esetén, hogy e minősítés jogellenes, illetve ugyanezen adatok lényegének megismerését annak megállapítása esetén, hogy az említett minősítés jogszerű. Mindazonáltal e bíróságnak az említett személy védelemhez való joga tiszteletben tartásának biztosítása érdekében adott esetben le kell vonnia a következtetéseket az illetékes hatóságok azon esetleges határozatából, amellyel megtagadják e határozat indokai egy részének vagy teljes körének, valamint az e határozathoz kapcsolódó bizonyítékoknak a közlését.

Jelen tanulmány célja elsődlegesen az, hogy bemutassa, ismertesse és értékelje a jogvita előzményeit és jogi hátteret, valamint a Bíróság döntéséhez vezető jogi érveket, a főtanácsnoki indítvány egyes megállapításaival² együtt. Terjedelmi korlátok miatt nem foglalkoztam a magyar jogirodalomban és joggyakorlatban felmerült bizonyos ellenérvekkel. Az ítéletről a magyar jogi szakirodalomban első ízben Kárász Marcell publikált.³

1. Az ügy jogi háttere

1.1. Az uniós jog

Az előzetes döntéshozatali kérelmek az uniós polgárság jogintézményét elsődleges jogi szinten szabályozó EUMSZ 20. cikkének⁴, a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló, 2003. november 25-i 2003/109/EK tanácsi irányelv⁵ (a továbbiakban: irányelv) egyes cikkeinek,

² Jean Richard de la Tour főtanácsnok 2023. november 23-i indítványa a C-420/22. és C-528/22. sz. egyesített ügyekben.

³ Lásd: KÁRÁSZ Marcell: Az Európai Unió Bíróságának ítélete az egyedi körülmények idegenrendészeti eljárásokban való vizsgálatának szükségességéről. *Magyar Jog* 2024/7–8., 485–488.

⁴ Az EUMSZ 20. cikke értelmében uniós polgár mindenki, aki valamely tagállam állampolgára; az uniós polgárság kiegészíti és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot. Az uniós polgárokat megillető jogok csak az uniós elsődleges és másodlagos jogban megállapított feltételekkel és korlátozásokkal gyakorolhatók. Lásd még ehhez különösen: Schiffner Imola: Az uniós polgárok családtagjainak jogi helyzete az uniós jogban. In: GANCZER, Mónika – KNAPP, László (szerk.): *Az uniós polgárság elmélete és gyakorlata*. Gondolat kiadó, Budapest, 2022, 145–172.

⁵ HL 2004. L 16., 44. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet.

valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) bizonyos cikkeinek⁶ értelmezésére vonatkoztak.⁷

Az irányelvnek az ügyek szempontjából releváns rendelkezései a következők:

- A tagállamok harmadik országok olyan állampolgárainak adják meg a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező jogállást, akik közvetlenül a jogállásra irányuló kérelem benyújtását megelőzően jogszerűen és folyamatosan öt éven át a tagállam területén tartózkodtak.⁸
- A tagállamok megkövetelhetik a harmadik országok állampolgáraitól, hogy a nemzeti jognak megfelelően feleljenek meg a társadalomba való beilleszkedésre vonatkozó követelményeknek.⁹
- A tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy többé nem jogosult fenntartani a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező jogállását abban az esetben, ha veszélyt jelent a közrendre, de az ilyen veszély nem jelent okot kiutasításra.¹⁰
- A huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező jogállás iránti kérelmet elutasító vagy a jogállást visszavonó bármely döntést meg kell indokolni. A harmadik ország érintett állampolgárát e döntésről a vonatkozó nemzeti jogszabályok szerinti értesítési eljárásokkal összhangban tájékoztatni kell. Az értesítés tartalmazza a rendelkezésre álló lehetséges jogorvoslati eljárásokat és az érintett számára a cselekvésre rendelkezésre álló határidőt.¹¹

1.2. A magyar jog

A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló, 2007. január 5-i 2007. évi I. törvénynek a jogesetre vonatkozó szabályai az alábbiak:

- Azon harmadik országbeli állampolgár, aki magyar állampolgár családtagja részére kiállított tartózkodási kártyával vagy állandó tartózkodási kártyával rendelkezik, a tartózkodási kártya vagy állandó tartózkodási kártya érvényességének lejártáig kérelmére nemzeti letelepedési engedélyt kap, kivéve, ha a letelepedésével kapcsolatban e törvényben meghatározott kizáró ok áll fenn.

⁶ A magán- és a családi élet tiszteletben tartásáról szóló 7. Cikk, a gyermekek jogairól szóló 24. Cikk, a Charta alkalmazási köréről szóló 51. Cikk (1) bekezdés, valamint a jogok korlátozásának feltételeiről szóló 52. cikk (1) bekezdései.

⁷ Ehhez lásd: Sonia Morano-Foadi, Stelios Andreadakis: The Convergence of the European Legal System in the Treatment of Third Country Nationals in Europe: The ECJ and ECtHR Jurisprudence. *The European Journal of International Law* Vol. 22, No. 4, 1071–1088. <https://doi.org/10.1093/ejil/chr074>

⁸ 4. cikk (1) bekezdés.

⁹ 5. cikk (2) bekezdés.

¹⁰ 9. cikk (3) bekezdés.

¹¹ 10. cikk (1) bekezdés.

Ilyen ok lehet különösen, ha a letelepedése veszélyezteti Magyarország közbiztonságát vagy nemzetbiztonságát.¹²

- Szakkérdésben meg kell keresni a kijelölt szakhatóságokat szakhatósági vélemény kérése céljából. A szakhatóság állásfoglalása a szakkérdés tekintetében kötelező az eljáró idegenrendészeti hatóságra nézve.¹³

Itt kell megjegyezni, hogy a közelmúltban több magyar szerző is foglalkozott és publikált is egyrészt a magyar Alkotmánybíróság menekültügyi és idegenrendészeti gyakorlatáról¹⁴, másrészt a magyar Kúria hatósági intézkedésekkel szembeni közigazgatási bírói jogvédelmével¹⁵, harmadrészt a nemzetbiztonsági szempontok hatásaival a magyar kiutasítási határozatokra.¹⁶

2. Az alapeljárások

2.1. A C-420/22. sz. NW-ügy

NW harmadik országbeli állampolgár 2004-ben házasságot kötött egy magyar állampolgárral, amely házasságból 2005-ben egy magyar állampolgárságú gyermekük született. NW a feleségével együtt nevelte gyermekét. Miután NW már legalább öt éven át jogszerűen Magyarország területén tartózkodott, családi helyzetére tekintettel a magyar hatóságok 2022. október 31-ig érvényes állandó tartózkodási kártyát állítottak ki a számára. Az Alkotmányvédelmi Hivatal 2021. januári, indokolás nélküli (!) állásfoglalásában megállapította, hogy NW magyarországi tartózkodása sérti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeit, és ezzel egyidejűleg az állásfoglalás alapjául szolgáló adatokat minősített adattá minősítette. Az említett állásfoglalást a belügyminiszter, mint másodfokú szakhatóság 2021. áprilisában helybenhagyta.

2021. januári határozatával az elsőfokú idegenrendészeti hatóság NW huzamos tartózkodási kártyáját visszavonta, és arra kötelezte, hogy Magyarország területét hagyja el, azzal az indokkal, hogy az e területen való tartózkodása veszélyezteti e tagállam nemzetbiztonságát. E határozatot az idegenrendészeti főigazgatóság 2021 májusában helyben hagyta azzal az indokkal, hogy a belügyminiszter megállapította, hogy NW Magyarország területén való tartózkodása sérti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeit. Határozatában az idegenrendészeti főigazgatóság kiemelte, hogy a magyar szabályozás alapján nem térhet el a belügyminisztérium véleményétől, és ezért köteles NW huzamos tartózkodási kártyáját visszavonni anélkül, hogy NW

¹² 94. § (2)–(4) bekezdése, 33. § (1)–(2) bekezdése.

¹³ 94. § (5) bekezdése, 87/B. § (4) bekezdése.

¹⁴ BERKES Lilla: A magyar Alkotmánybíróság menekültügyi és idegenrendészeti gyakorlata. *Alkotmánybírósági Szemle* 2. sz., 2023, 10–22.

¹⁵ KÁRÁSZ Marcell: A Kúria a hatósági intézkedésekkel szembeni közigazgatási bírói jogvédelem lehetőségével foglalkozott végzésében. *Magyar Jog* 70. évf., 10. sz., 2023, 613–614.

¹⁶ CSATLÓS Erzsébet: *National security and its implication on expulsion decisions in Hungary during the pandemic*. Szeged: Iurisperitus Kiadó, 2022, 27–42.
<https://doi.org/10.18276/ais.2023.43-02>

személyi körülményeit figyelembe vennie. NW keresetet indított az idegenrendészeti főigazgatóság ezen határozatával szemben a Szegedi Törvényszék előtt.

A kérdést előterjesztő magyar bíróság megállapította, hogy a vitatott határozat olyan indokolást nem tartalmazó állásfoglalásokon alapul, amely állásfoglalások olyan minősített adatokon alapulnak, amelyekhez sem NW, sem a tartózkodás tárgyában határozó hatóságok nem fértek hozzá. Az utóbbi hatóságok így nem vizsgálták meg az említett határozat szükségességét és arányosságát. Ennélfogva csak illetékes bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy betekintsen a szakhatósági állásfoglalás alapjául szolgáló minősített adatokba. További probléma, hogy ha az érintett személy és képviselője ugyan kérelmük pozitív elbírálása esetén megismerhetné is e minősített adatokat, azokat nem használhatják fel közigazgatási vagy bírósági eljárásokban, mivel a gyakorlatban nem engedélyezik számukra, hogy az ezen adatok lényegét tartalmazó beadványt készítsenek.

2.2. A C-528/22. sz. PQ-ügy

A harmadik ország állampolgárságával rendelkező PQ 2005 júniusában érkezett legálisan Magyarországra hivatásos labdarúgó-játékosként, és azóta is jogszerűen tartózkodik e tagállamban. 2011 óta magyar állampolgárságú élettársával él. Ezen élettársi kapcsolatból 2012-ben és 2021-ben két magyar állampolgárságú gyermek született. PQ az élettársával közösen gyakorolja a gyermekeik feletti szülői felügyeleti jogot. Ez utóbbiakkal állandó jelleggel együtt él, és az idő nagy részében tényleges felügyeletet gyakorol felettük. Gyermekei szoros érzelmi kapcsolatban és függőségi viszonyban állnak PQ-val, aki születésük óta folyamatosan gondozza őket.

2020. szeptemberi indokolás nélküli állásfoglalásában az Alkotmányvédelmi Hivatal megállapította, hogy PQ magyarországi tartózkodása sérti e tagállam nemzetbiztonsági érdekeit. E szakhatóság a fenti állásfoglalásának alapjául szolgáló adatokat nemzeti minősített adattá minősítette. Az említett állásfoglalást a belügyminiszter, mint másodfokú szakhatóság 2021 februárjában helybenhagyta. 2020. októberi határozatával az elsőfokú idegenrendészeti hatóság elutasította a PQ által benyújtott, nemzeti letelepedési engedély iránti kérelmet. E határozatot az idegenrendészeti igazgatóság 2021 márciusában helybenhagyta azzal az indokkal, hogy a belügyminiszter megállapította, hogy PQ Magyarország területén való tartózkodása sérti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeit. Határozatában az idegenrendészeti főigazgatóság kiemelte, hogy a magyar szabályozás alapján nem térhet el a belügyminisztérium állásfoglalásától, és ezért köteles PQ kérelmét elutasítani anélkül, hogy a személyi körülményeit figyelembe vennie.

3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

A Bíróság a köztük lévő összefüggésekre tekintettel a két ügyet egyesítette. A Szegedi Törvényszék az első ügyben eredetileg négy kérdést, majd három további kiegészítő kérdést; a második ügyben pedig hat kérdést terjesztett elő előzetes döntéshozatal céljából. Ezeket a kérdéseket a Bíróság négy nagyobb értelmezési területre vont össze az alábbiak szerint:

- 3.1. Az EUMSZ 20. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha valamely tagállam hatóságai a tartózkodási engedélyt anélkül vonják vissza, vagy a tartózkodási engedély kiállítását anélkül tagadják meg olyan uniós polgárok harmadik ország állampolgárságával rendelkező családtagjától, akik e tagállam állampolgárai, és akik soha nem gyakorolták a szabad mozgáshoz való jogukat, hogy e hatóságok előzetesen megvizsgálták volna, hogy e harmadik országbeli állampolgár és ezen uniós polgárok között olyan függőségi viszony áll-e fenn, amely ténylegesen arra kényszerítené az említett uniós polgárokat, hogy az Európai Unió területét elhagyják annak érdekében, hogy e családtagot elkísérjék. (Első értelmezési kérdéskör.)
- 3.2. Az EUMSZ 20. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes a nemzeti hatóságokat arra kötelező nemzeti szabályozás, hogy kizárólag a nemzetbiztonsági szakhatóság által kibocsátott, indokolást nem tartalmazó, kötelező erejű állásfoglalás alapján, nemzetbiztonsági ok miatt visszavonják olyan harmadik országbeli állampolgár tartózkodási engedélyét vagy megtagadják tartózkodási engedély ilyen harmadik országbeli állampolgár részére történő kiállítását, aki e cikk alapján származékos tartózkodási joggal rendelkezhet, anélkül hogy szigorúan megvizsgálnák az összes egyéni körülményt, illetve e visszavonó vagy elutasító határozat arányosságát. (Második értelmezési kérdéskör.)
- 3.3. A megfelelő ügyintézés általános elvét és a Charta 47. cikkét az EUMSZ 20. cikkel összefüggésben úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az azt előíró nemzeti szabályozás, hogy abban az esetben, ha az olyan harmadik országbeli állampolgárral szemben elfogadott, tartózkodási jogot visszavonó vagy megtagadó határozat, aki az említett EUMSZ 20. cikk alapján származékos tartózkodási joggal rendelkezhet, olyan információkon alapul, amelyeknek a hozzáférhetővé tétele veszélyeztetné a szóban forgó tagállam nemzetbiztonságát, e harmadik országbeli állampolgár vagy a képviselője csupán az e célból kért engedély megszerzését követően férhet hozzá ezen információkhoz, az említett személyekkel még az ilyen határozatokat alátámasztó indokok lényegét sem közlik, és közigazgatási vagy bírósági eljárásokban egyébként sem használhatják fel azokat az információkat, amelyekhez hozzáférhettek. (Harmadik értelmezési kérdéskör.)
- 3.4. A Charta 47. cikkét az EUMSZ 20. cikkel összefüggésben úgy kell-e értelmezni, hogy az előírja, hogy az EUMSZ 20. cikk szerinti tartózkodásra vonatkozó, minősített adatokon alapuló határozat jogszerűségének felülvizsgálatát végző bíróságnak hatáskörrel kell rendelkeznie arra, hogy felülvizsgálja ezen adatok minősítésének jogszerűségét, valamint hogy az érintett személy számára engedélyezze ezen adatok teljes körének megismerését annak megállapítása esetén, hogy e minősítés jogellenes, illetve ugyanezen adatok lényegének megismerését annak megállapítása esetén, hogy az említett minősítés jogszerű. (Negyedik értelmezési kérdéskör.)

4. A magyar kormány elfogadhatatlansági kifogása

A magyar kormány formálisan nem vonta kétségbe a Bíróság hatáskörét és a Szegedi Törvényszék előzetes döntéshozatal iránti kérelmeinek elfogadhatóságát. A Bíróság tartalmi okokból mégis ilyennek tekintette azt a tagállami érvelést, amely szerint egyrészt a 2003/109 irányelv nem alkalmazandó az NW-ügy alapeljárására, másrészt az EUMSZ 20. cikk egyik alapeljárásra sem alkalmazandó, amely egyúttal kizárja a Charta alkalmazhatóságát is ezekre a jogvitákra.

Ami az irányelv első ügyre való alkalmazhatatlanságát illeti, a Bíróság helyt adott a magyar kormány érvelésének. Ennek indoka az volt, hogy a Bíróság szerint az irányelvben szereplő huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező jogállás visszavonására vonatkozó előírások csak akkor alkalmazandók az állandó tartózkodási engedély visszavonásáról rendelkező határozatokra, ha e jogállást az érintett harmadik országbeli állampolgár ezen irányelv alapján szerezte meg.¹⁷ Az állandó tartózkodási engedélyt NW ugyanakkor nem az irányelvet átültető magyar szabályozás, hanem egy másik magyar szabályozás alapján kapta meg, és NW nem is kérte az irányelven alapuló tartózkodási engedély kiállítását.

Ami az EUMSZ 20. cikknek az alapjogvitákra való alkalmazhatóságát illeti, a magyar kormány elsősorban azt állította, hogy a kérdést előterjesztő bíróság túllépte hatáskörét, amikor hivatalból e cikk megsértésére alapította érvelését. A Bíróság ezt a kifogást elutasította. Egyfelől azzal érvelt, hogy mivel a Bíróságnak nem feladata annak vizsgálata, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatot a nemzeti jog bírósági szervezeti és eljárási szabályaival összhangban hozták-e meg, az a körülmény, hogy a kérdést előterjesztő bíróság túllépte a magyar szabályozás által ráruházott hatásköröket azzal, hogy hivatalból az EUMSZ 20. cikk megsértésére alapította érvelését, még ha bizonyítást is nyer, nem támasztja alá az elfogadhatatlansági kifogást.¹⁸

A Bíróság arra, az ítélezési gyakorlatában már számtalanszor rögzített elvre is hivatkozott, amely szerint az alapügy konkrét tényállásának megállapítása és értékelése, valamint a nemzeti jog értelmezése és alkalmazása kizárólag a nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik, továbbá kizárólagos feladata, hogy az ügy sajátosságaira tekintettel megítélje mind az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szükségességét az ügydöntő határozat meghozatalához, mind a Bíróság elé terjesztett kérdések relevanciáját. Így, ha a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, azok releváns voltát vélelmezni kell, ezért a Bíróság fő szabály szerint köteles határozatot hozni.¹⁹

¹⁷ Ehhez lásd: L. Della TORRE – T. DE LANGE: The ‘importance of staying put’: third country nationals’ limited intra-EU mobility rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 2018. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1401920>

¹⁸ Lásd ehhez még a 2018. december 10-i Wightman és társai ítéletet, C-621/18, EU:C:2018:999, 30. pont.

¹⁹ Lásd ehhez a 2023. július 24-i Lin ítéletet, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, 61. pont.

5. Az első értelmezési kérdéskör: Annak szükségességéről, hogy a tartózkodás tárgyában hatáskörrel rendelkező hatóság megvizsgálja a harmadik ország állampolgára és az utóbbi családja közötti függőségi viszony fennállását²⁰

A Bíróság indokolásának kiindulópontja az volt, hogy az EUMSZ uniós polgárságra vonatkozó rendelkezései nem biztosítanak önálló jogot a harmadik országok állampolgárai számára. Az ilyen állampolgárookra ruházott esetleges jogok ugyanis nem ezen állampolgárok saját jogai, hanem az uniós polgárok által élvezett jogokból származtatott jogok. Az említett származékos jogok célja és igazolása azon a megfontoláson alapul, hogy e jogok el nem ismerése sértheti többek között az uniós polgárnak az Unió területén való szabad mozgását.²¹

Számos korábbi – köztük egy magyar vonatkozású ügyben²² – a Bíróság már megállapította, hogy vannak egészen különleges helyzetek, amelyekben – noha a harmadik országok állampolgárainak tartózkodási jogára vonatkozó származékos jog nem alkalmazható, és az érintett uniós polgár nem élt a szabad mozgáshoz való jogával – meg kell adni a tartózkodási jogot a harmadik ország olyan állampolgára számára, aki az említett uniós polgár családtagja, mivel ellenkező esetben az uniós polgárság elveszítené hatékony érvényesülését, ha az ilyen jog megtagadásának következményeként e polgár valójában kénytelen lenne elhagyni az Unió területét, és ezzel megfosztanák őt az e jogállás révén biztosított jogok lényegének tényleges élvezetétől.²³

Az EUMSZ 20. cikk értelmében a harmadik ország állampolgárát mint uniós polgár családtagját megillető tartózkodási jog tehát azzal igazolható, hogy az ilyen tartózkodás szükséges ahhoz, hogy ezen uniós polgár ténylegesen élhessen az e jogállás révén biztosított jogok lényegével, amíg az említett állampolgárhoz fűződő függőségi viszony fennáll.

A kérdés nyilvánvalóan az, hogyan értelmezzük a függőségi viszonyt. A Bíróság ítélezési gyakorlata értelmében a nemzeti hatóságokat nem terheli kötelezettség a tekintetben, hogy szisztematikusan és saját kezdeményezésükre megvizsgálják, hogy fennáll-e az EUMSZ 20. cikk értelmében vett függőségi viszony, mivel az érintett személynek kell olyan bizonyítékot szolgáltatnia, amely alapján mérlegelhető, hogy az EUMSZ 20. cikk alkalmazásának feltételei teljesülnek-e.²⁴ Ezen a ponton azonban a Bíróság pontosította az utóbbi megállapítását azzal, hogy a nemzeti hatóságok feladata, hogy – az érintett személyek által szolgáltatott adatok, valamint saját kutatásával – megvizsgálja, hogy a két személy²⁵ között fennáll-e a függőségi viszony.

²⁰ Lásd a tanulmány 3.1. pontját.

²¹ Lásd ehhez a 2022. szeptember 7-i Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid ítéletet, C-624/20, EU:C:2022:639, 51. pont.

²² 2023. április 27-i M. D. ítélet, C-528/21, EU:C:2023:341, 58. pont.

²³ Lásd 2023. június 22-i Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid [Holland kiskorú gyermek thaiföldi anyja] ítélet, C-459/20, EU:C:2023:499, 24. pont.

²⁴ 2020. február 27-i Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real ítélet, C-836/18, EU:C:2020:119, 52. pont.

²⁵ Az uniós polgár és a harmadik országbeli állampolgár családtagja.

A Bíróság ennél fogva kimondta, hogy a nemzeti hatóságoknak adott esetben az ehhez szükséges adatok összegyűjtésével meg kell győződniük arról, hogy az általuk meghozandó határozat nem jár azzal a joghatással, hogy ezen uniós polgár ténylegesen köteles elhagyni az Unió területét. Ennek során pedig különösen azt kell megvizsgálniuk, hogy fennáll-e közöttük a fent említett függőségi viszony.²⁶

Az első kérdéskörre a Bíróság így azt választ adta, hogy az EUMSZ 20. cikkével ellentétes, ha valamely tagállam hatóságai a tartózkodási engedélyt anélkül vonják vissza, vagy a tartózkodási engedély kiállítását anélkül tagadják meg olyan uniós polgárok harmadik ország állampolgárságával rendelkező családtagjától, akik e tagállam állampolgárai, és akik soha nem gyakorolták a szabad mozgáshoz való jogukat, hogy e hatóságok előzetesen megvizsgálták volna, hogy e harmadik országbeli állampolgár és ezen uniós polgárok között olyan függőségi viszony áll-e fenn, amely ténylegesen arra kényszerítené az említett uniós polgárokat, hogy az Unió területét elhagyják annak érdekében, hogy e családtagot elkísérjék, amennyiben egyrészt az említett harmadik országbeli állampolgár nem kaphat tartózkodási jogot az említett tagállamban alkalmazandó más rendelkezés alapján, másrészt pedig e hatóságok információkkal rendelkeznek a fent említett harmadik országbeli állampolgár és a fent említett uniós polgárok közötti családi kapcsolatok fennállásáról.

6. A második értelmezési kérdéskör: Annak szükségességéről, hogy a tartózkodás tárgyában hatáskörrel rendelkező hatóság egy indokolást nem tartalmazó nemzetbiztonsági szakhatóság által kibocsátott állásfoglalást követően megvizsgálja az összes egyéni körülményt, illetve a visszavonó vagy elutasító határozat arányosságát²⁷

Az uniós jog alapján a tagállamok bizonyos feltételek mellett eltérhetnek az uniós polgár családtagját az EUMSZ 20. cikk alapján megillető származékos tartózkodási jogtól a közrend fenntartásának vagy a közbiztonság védelmének a biztosítása érdekében. Ez lehet a helyzet akkor, ha e harmadik országbeli állampolgár valódi, közvetlen és kellően súlyos veszélyt jelent a közrendre, a közbiztonságra vagy a nemzetbiztonságra. A Bíróság eddigi ítélkezési gyakorlata is alátámasztja ezt a megközelítést.²⁸ A tartózkodási jog ezen indokokon alapuló megtagadása során a tagállami hatóságoknak figyelembe kell venniük az adott ügy releváns körülményeinek összességét, az arányosság elvét, az alapvető jogokat, valamint adott esetben az érintett harmadik országbeli állampolgár gyermekének mindenek felett álló érdekét.²⁹

A Bíróság rögzítette azt, hogy bár az uniós jog nem határozza meg, hogy melyik hatóságnak kell elvégeznie ezt az értékelést, de anélkül nem lehet ilyen tartalmú döntést hozni. Az uniós jog az ilyen vizsgálat részletszabályait illetően sem tartalmaz

²⁶ Lásd az ítélet 70–72. pontját.

²⁷ Lásd a tanulmány 3.2. pontját.

²⁸ 2023. április 27-i M. D. [A Magyarországra való beutazás tilalma] ítélet, C-528/21, EU:C:2023:341, 67. pont.

²⁹ 2022. május 5-i Subdelegación del Gobierno en Toledo [Családtag tartózkodása – Nem elegendő források] ítélet, C-451/19 és C-532/19, EU:C:2022:354, 53. pont.

előírásokat, a Bíróság szerint azok a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján tagállami hatáskörbe tartoznak, feltéve azonban, hogy azok nem kedvezőtlenebbek, mint amelyek a hasonló nemzeti jogi helyzeteket szabályozzák (az egyenértékűség elve), és nem teszik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).³⁰

A tagállamok az uniós jog végrehajtása során kötelesek biztosítani mind a megfelelő ügyintézés általános elvéből eredő követelmények, mind pedig a Charta 47. cikkének első bekezdésében foglalt hatékony jogorvoslathoz való jog tiszteletben tartását. A bírósági felülvizsgálat hatékonysága megköveteli, hogy az érintett megismerhesse a rávonatkozóan hozott határozat alapjául szolgáló indokokat, és az ügy teljes ismeretében annak eldöntését, hogy hasznos-e az illetékes bírósághoz fordulni.³¹

A Bíróság szerint tehát nem azzal van probléma, hogy a nemzeti hatóság számára a döntését megalapozó információkat a nemzetbiztonsági szakhatóság saját kezdeményezésre vagy az említett hatóság kérésére szolgáltatthassa, hanem az indokolás és a releváns körülmények értékelésének hiánya nem felel meg az uniós normarendszer támasztotta elvárásoknak.

A fenti ítélkezési gyakorlatból a Bíróság ennek megfelelően azt a következtetést vonta le, hogy a tartózkodás területén hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóság nem szorítkozhat érvényesen az e követelménynek meg nem felelő, más nemzeti hatóság által hozott, indokolás nélküli határozat végrehajtására, és nem hozhat kizárólag ennek alapján a tartózkodási engedély olyan harmadik országbeli állampolgártól való visszavonásáról vagy olyan harmadik országbeli állampolgár részére történő kiállításának megtagadásáról szóló határozatot, aki e cikk alapján származékos tartózkodási joggal rendelkezhet. Ebből pedig az következik, hogy az alapügyekben szóban forgó magyarhoz hasonló szabályozás ellentétes az uniós joggal.

7. A harmadik értelmezési kérdéskör: A nemzetbiztonságra hivatkozás igazolhatja-e a tartózkodás tárgyában hozott határozatot, ha az érintettel még az ilyen határozatokat alátámasztó indokok lényegét sem közlik, és közigazgatási vagy bírósági eljárásokban egyébként sem használhatja fel azokat sem, amelyekhez hozzáférhetett?³²

Az ítélkezési gyakorlat értelmében az érintett személy védelemhez való jogának tiszteletben tartását mind a közigazgatási eljárás, mind pedig az esetleges bírósági eljárás során biztosítani kell.³³

Mit jelent ez a közigazgatási eljárás során? A Bíróság szerint a védelemhez való jog tiszteletben tartása magában foglalja, hogy a tagállamok közigazgatási

³⁰ 2022. szeptember 22-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és társai ítélet, C-159/21, EU:C:2022:708, 43. pont.

³¹ 2020. november 24-i Minister van Buitenlandse Zaken ítélet, C-225/19. és C-226/19. sz. egyesített ügyek, EU:C:2020:951, 43. pont.

³² Lásd a tanulmány 3.3. pontját.

³³ 2022. szeptember 22-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és társai ítélet, C-159/21, EU:C:2022:708, 44. pont.

szerveinek – amennyiben az uniós jog hatálya alá tartozó intézkedéseket fogadnak el – lehetővé kell tenniük azon határozatok címzettjei számára, amelyek e címzettek érdekeit érzékelhetően érintik, hogy megfelelően kifejtthessék álláspontjukat azon elemekkel kapcsolatban, amelyekre a közigazgatási szerv a határozatát alapítja. A védelemhez való jog tiszteletben tartása a közigazgatási eljárás során tehát feltételezi az iratanyagban lévő valamennyi információhoz való hozzáférés jogát.³⁴

Ami a bírósági eljárást illeti, a védelemhez való jog tiszteletben tartása magában foglalja, hogy a felperes megismerhesse nemcsak a rá vonatkozó határozat indokolását, hanem az iratanyagban a hatóság által alapul vett valamennyi elemét is, és így ténylegesen állást foglalhasson ezen elemekkel kapcsolatban.³⁵ A Bíróság azonban kiemelte, hogy a védelemhez való jog nem abszolút jog, és az iratbetekintési jog – amely a védelemhez való jog velejárója – korlátozható egyrészt a megfelelő ügyintézés általános elve és az érintett személy hatékony jogorvoslathoz való joga, másrészt pedig az e személy iratanyagában lévő bizonyos elemek hozzáférhetővé tétele elmaradásának igazolásául hivatkozott érdekek közötti mérlegelés alapján, különösen ha ezek az érdekek összefüggésben vannak a nemzetbiztonsággal.³⁶ Mit értünk nemzetbiztonság alatt jelen esetben? A Bíróság szerint ebbe beletartoznak az olyan információk, amelyek felfedhetik a nemzetbiztonsági hatóságok által alkalmazott specifikus nyomozási módszereket, és így súlyosan akadályozhatja, vagy akár megakadályozhatja e hatóságok feladatainak jövőbeli teljesítését.³⁷

Kérdés, hogy hol húzódik a határvonal egy tagállam nemzetbiztonságának védelme és egy érintett védelemhez való jogának biztosítása között?³⁸ A Bíróság álláspontja az, hogy bár a tagállamok megtagadhatják a közvetlen hozzáférést az érintett személy számára a teljes iratanyagához, de nem hozhatják e személyt olyan helyzetbe, amelyben sem ő, sem a képviselője nem szerezhethet megfelelően tudomást – adott esetben a nemzetbiztonság megóvására szolgáló különleges eljárás keretében – ezen iratanyag meghatározó elemeinek lényegéről.³⁹

További gond a Bíróság szerint az alapügyben alkalmazott tagállami szabályozással, hogy ha az érintett kérelmére bizonyos feltételek mellett engedélyezik is ugyan az ezen információkhoz való hozzáférést, ezen engedélyhez azonban az ily módon szerzett információk közigazgatási vagy esetleges bírósági eljárásban való felhasználásának teljes tilalma társul.

³⁴ 2022. szeptember 22-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és társai ítélet, C-159/21, EU:C:2022:708, 47. pont.

³⁵ 2022. szeptember 22-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és társai ítélet, C-159/21, EU:C:2022:708, 48. pont.

³⁶ Lásd az ítélet 94. pontját.

³⁷ 2022. szeptember 22-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és társai ítélet, C-159/21, EU:C:2022:708, 52. pont

³⁸ A témához lásd: D. KOSTAKOPOULOU-DOCHERY – N. Ferreira: Testing liberal norms: the public policy and public security derogations and the cracks in European Union citizenship. *Columbia Journal of European Law* 20 (3), 167–191.

³⁹ Lásd az ítélet 97. pontját.

Magyarország arra is hivatkozott, hogy a hatáskörrel rendelkező bíróság iratbetekintési lehetősége kellőképpen biztosítja az érintett személy védelemhez való jogát. A Bíróság ezt nem fogadta el, mert úgy vélte, hogy ez a lehetőség nem válthatja ki az érintett személynek vagy a képviselőjének az ezen iratanyagban lévő információkhoz való hozzáférését.⁴⁰

A Bíróság a fentiek alapján úgy válaszolta meg az erre vonatkozó kérdéseket, hogy az uniós joggal⁴¹ ellentétes az azt előíró nemzeti szabályozás, hogy abban az esetben, ha az olyan harmadik országbeli állampolgárral szemben elfogadott, tartózkodási jogot visszavonó vagy megtagadó határozat, aki az említett EUMSZ 20. cikk alapján származékos tartózkodási joggal rendelkezhet, olyan információkon alapul, amelyeknek a hozzáférhetővé tétele veszélyeztetné a szóban forgó tagállam nemzetbiztonságát, e harmadik országbeli állampolgár vagy a képviselője csupán az e célból kért engedély megszerzését követően férhet hozzá ezen információkhoz, az említett személyekkel még az ilyen határozatokat alátámasztó indokok lényegét sem közlik, és közigazgatási vagy bírósági eljárásokban egyébként sem használhatják fel azokat az információkat, amelyekhez hozzáférhettek.

8. A negyedik értelmezési kérdéskör: Annak szükségességéről, hogy a határozat jogszerűségének felülvizsgálatát végző bíróságnak hatáskörrel kell rendelkeznie arra, hogy felülvizsgálja ezen adatok minősítésének jogszerűségét, valamint, hogy az érintett személy számára engedélyezze ezen adatok teljes körének megismerését⁴²

A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy az adatok nemzeti szabályozás szerinti minősítésére és minősítésének megszüntetésére vonatkozó szabályok nem képezik uniós jogharmonizáció tárgyát, és az uniós jog nem tartalmaz olyan rendelkezéseket sem, amelyek pontosan meghatároznák azokat a jogköröket, amelyekkel a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróságnak az EUMSZ 20. cikk szerinti tartózkodási jogról szóló határozattal szemben benyújtott kereset vizsgálata tekintetében rendelkeznie kell.⁴³

A tagállamok nemzeti szabályozásának ugyanakkor tiszteletben kell tartania a hatékony jogorvoslathoz és tisztességes eljáráshoz való jogot.⁴⁴ A Bíróság már 2013-ban megállapította, hogy ezzel összeegyeztethető az olyan tagállami szabályozás, amelyben a hatáskörrel rendelkező bíróság tudomást szerezhet mind a szóban forgó határozat alapjául szolgáló valamennyi indokról, mind pedig az ahhoz kapcsolódó bizonyítékokról, továbbá azt is megvizsgálhatja, hogy ezen indokok és bizonyítékok

⁴⁰ Lásd az ítélet 99. pontját.

⁴¹ Különös tekintettel a megfelelő ügyintézés általános elvével, a Charta 47. cikkével és az EUMSZ 20. cikkével.

⁴² Lásd a tanulmány 3.4. pontját.

⁴³ Lásd az ítélet 103. és 104. pontját.

⁴⁴ Lásd Charta 47. cikkét.

teljes körű közlése ténylegesen ellentétes-e a nemzetbiztonsághoz kapcsolódó, a nemzeti hatóság által hivatkozott okokkal.⁴⁵

Ebben a korábbi ítéletében az uniós bírói testület úgy vélte, hogy megfelel a fenti elvárásnak az, ha a hatáskörrel rendelkező bíróság – abban az esetben, ha úgy ítéli meg, hogy az említett indokok nem érvényesek – lehetőséget biztosíthat a nemzeti hatóság számára arra, hogy közölje az érintettel a hiányzó indokokat és bizonyítékokat. Amennyiben a nemzeti hatóság úgy dönt, hogy nem közli az összes releváns indokot és bizonyítékot, a hatáskörrel rendelkező bíróságnak a szóban forgó határozat jogszerűségét kizárólag azon indokok és bizonyítékok alapján kell megvizsgálnia, amelyeket közöltek vele.⁴⁶

A Bíróság szerint a fentiekből

- egyrészt az következik, hogy az indokok és bizonyítékok összessége vagy egy része közlésének lehetőségét az illetékes bíróságnak adott esetben, azok minősítésétől függetlenül meg kell vizsgálnia,
- másrészt pedig a tagállamok fenntarthatják a szóban forgó hatóságok számára az arra vonatkozó jogkört, hogy közöljék, vagy sem, ezen indokokat vagy bizonyítékokat, feltéve, hogy az illetékes bíróság jogosult az e hatóságok által e tekintetben hozott végleges határozat alapján következtetéseket levonni.⁴⁷

A Bíróság úgy vélte, hogy mikor a nemzeti hatóság indokolatlanul akadályozza a szóban forgó határozat alapjául szolgáló adatok összességének vagy egy részének közlését, akkor ez a „módszer” nem sérti a Charta 47. cikkét, mivel garantálja, hogy az e hatóságra háruló eljárási kötelezettségek utóbbi általi megsértése ne eredményezze azt, hogy a bírósági határozat olyan tényeken és dokumentumokon alapuljon, amelyekről a kérelmező nem szerezhette tudomást, és amelyekről ezért nem tudott állást foglalni.⁴⁸

A negyedik kérdéskörre ennek megfelelően az a válasz született, hogy az uniós jog nem írja elő, hogy az EUMSZ 20. cikk szerinti tartózkodásra vonatkozó, minősített adatokon alapuló határozat jogszerűségének felülvizsgálatát végző bíróságnak hatáskörrel kell rendelkeznie arra, hogy felülvizsgálja ezen adatok minősítésének jogszerűségét, valamint hogy az érintett személy számára engedélyezze ezen adatok teljes körének megismerését annak megállapítása esetén, hogy e minősítés jogellenes, illetve ugyanezen adatok lényegének megismerését annak megállapítása esetén, hogy az említett minősítés jogszerű. Mindazonáltal e bíróságnak az említett személy védelemhez való joga tiszteletben tartásának biztosítása érdekében adott esetben le kell vonnia a következtetéseket az illetékes hatóságok azon esetleges határozatából, amellyel megtagadják e határozat indokai egy részének vagy teljes körének, valamint az e határozathoz kapcsolódó bizonyítékoknak a közlését.

⁴⁵ 2013. június 4-i ZZ ítélet, C-300/11, EU:C:2013:363, 58. és 59. pont.

⁴⁶ 2013. június 4-i ZZ ítélet, C-300/11, EU:C:2013:363, 63. pont.

⁴⁷ Lásd az ítélet 113. pontját.

⁴⁸ Lásd az ítélet 114. pontját.

Következtetések

Amikor értékelni kívánjuk a Bíróságnak ezt az ítéletét, akkor fel kell idéznünk röviden azt a korábbi, szintén magyar vonatkozású ügyben született döntést, amelyre a Bíróság – és a főtanácsnoki indítvány is – a legtöbbet hivatkozott. 2022 őszén született meg a Bíróság határozata egy – a jogi alapkérdést tekintve – nagyon hasonló eljárásban.⁴⁹ Ebben megállapításra kerültek az alábbiak:

- Az uniós joggal ellentétes az a magyar szabályozás, amely szerint abban az esetben, ha a nemzetközi védelem iránti kérelmet elutasító vagy az ilyen védelmet visszavonó határozat olyan információkon alapul, amelyeknek a hozzáférhetővé tétele veszélyeztetné a szóban forgó tagállam nemzetbiztonságát, az érintett személy vagy a tanácsadója csupán az e célból kért engedélyt követően férhet hozzá ezen információkhoz, az említett személyekkel még az ilyen határozatokat alátámasztó indokok lényegét sem közlik, és közigazgatási vagy bírósági eljárásban egyébként sem használhatnák fel azokat az információkat, amelyekhez hozzáférhettek.
- Az uniós szabályokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében – amennyiben a nemzetbiztonsági hatóságok indokolás nélküli állásfoglalásban megállapították, hogy valamely személy veszélyt jelent a nemzetbiztonságra – az eljáró hatóság ezen állásfoglalás alapján köteles módszeresen kizárni az oltalmazotti státuszból ezt a személyt, illetve köteles visszavonni az említett személy számára korábban elismert nemzetközi védelmet.

A Bíróság mindkét ügyben azonosan és következetesen foglalt állást arról, hogy a tagállamok részéről a nemzetbiztonsági okokra való hivatkozás sem lehet olyan „jolly joker”, amellyel minden következmény és egyéb feltétel nélkül eltérhetnek az uniós polgárokat, azok harmadik országbeli állampolgárságú családtagjait, vagy éppen a menedékkérőket megillető jogoktól. A Charta 47. cikke szerint, tagállamok nemzeti szabályozásának tiszteletben kell tartania a hatékony jogorvoslathoz és tisztességes eljáráshoz való jogot.

A nemzetbiztonságra való hivatkozás sem adhat felmentést a tagállamoknak az alól a kötelezettségük alól, hogy az említett személyekkel még az ezen alapuló határozatokat alátámasztó indokok lényegét közöljék, és lehetővé tegyék, hogy azokat közigazgatási vagy bírósági eljárásokban az érintettek használhassák.

Felhasznált irodalom

- [1] Alessandra LANG: Social Integration: The Different Paradigms for EU Citizens and Third Country Nationals. Articles Special Section – Social Integration in EU Law: Content, Limits and Functions of an Elusive Notion. *European Papers* 2018, Vol. 3, No 2, pp. 663–692.
<https://doi.org/10.15166/2499-8249/251>

⁴⁹ A Bíróság 2022. szeptember 22-i GM ítélete, C-159/21. sz. ügy, ECLI:EU:C:2022:708.

-
- [2] BERKES Lilla: A magyar Alkotmánybíróság menekültügyi és idegenrendészeti gyakorlata. *Alkotmánybírósági Szemle* 2023, 2. sz., 10–22.
- [3] CSATLÓS Erzsébet: *National security and its implication on expulsion decisions in Hungary during the pandemic*. Szeged: Iurisperitus Kiadó, 2022, 27–42.
<https://doi.org/10.18276/ais.2023.43-02>
- [4] L. DELLA TORRE, T. DE LANGE: The ‘importance of staying put’: third country nationals’ limited intra-EU mobility rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 2018. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1401920>
- [5] GANCZER Mónika, Knapp, László (szerk.): *Az uniós polgárság elmélete és gyakorlata*. Gondolat Publishers, Budapest, 2022.
- [6] KÁRÁSZ Marcell: A Kúria a hatósági intézkedésekkel szembeni közigazgatási bírói jogvédelem lehetőségével foglalkozott végzésében. *Magyar Jog* 2023, 70. évf., 10. sz., 613–614.
- [7] KÁRÁSZ Marcell: Az Európai Unió Bíróságának ítélete az egyedi körülmények idegenrendészeti eljárásokban való vizsgálatának szükségességéről. *Magyar Jog* 2024, 71. évf., 7–8. sz. 485–488.
- [8] Kees GROENENDIJK, Elspeth GUILD, Halil DOGAN: *SECURITY OF RESIDENCE OF LONG-TERM MIGRANTS. A comparative study of law and practice in European countries*. Council of Europe in the Community Relations series, Strasbourg, 1998.
- [9] Kees GROENENDIJK, Elspeth GUILD, Robin BARZILAY: *The Legal Status of Third Country Nationals who are Long-Term Residents in a Member State of the European Union*. Council of Europe in the Community Relations series, Strasbourg, August 2000.
- [10] D. KOSTAKOPOULOU-DOCHERY, N. Ferreira: Testing liberal norms: the public policy and public security derogations and the cracks in European Union citizenship. *Columbia Journal of European Law* 20 (3), 167–191.
- [11] SCHIFFNER Imola: Az uniós polgárok családtagjainak jogi helyzete az uniós jogban. In: Ganczer Mónika, Knapp László (szerk.): *Az uniós polgárság elmélete és gyakorlata*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2022, 145–172.
- [12] Sonia MORANO-FOADI, Stelios Andreadakis: The Convergence of the European Legal System in the Treatment of Third Country Nationals in Europe: The ECJ and ECtHR Jurisprudence. *The European Journal of International Law* Vol. 22, No. 4, 1071–1088. <https://doi.org/10.1093/ejil/chr074>
- [13] Third-country nationals’ integration in the European Union. In: *Settling in 2018. Indicators of Immigrant Integration*. OECD/European Union, 2018.
- [14] Ágnes TÖTTÖS: Hungary’s policy and practice on illegally staying migrants. *Law, identity and values* 2023, 3. évf., 2. sz., 343–363.